

دسترس به این مدرک بر پایه آیین‌نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شماره ۱۹۵۹۲۹/۱ و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایراندک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایه قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوطه شذنی است.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه آموزش عالی ادیب مازندران

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات (M.A)

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی و حقوقی چند همسری در ایران با نگاهی به کشورهای اسلامی

استاد راهنما:

دکتر عباسعلی بهاری اردشیری

نگارنده:

عبدالعلی محمدی

شهریور ۱۴۰۰

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه آموزش عالی مازندران

تأییدیه دفاع از پایان نامه - کارشناسی ارشد
گروه: الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی

با یاری از خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای/خانم عبدالعلی محمدی دانشجوی رشته الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی با عنوان بررسی فقهی و حقوقی چندمفسری در ایران بانگاهی به کشورهای اسلامی تاریخ ۱۴۰۰/۰۶/۱۰ با حضور هیأت داوران برگزار شد و با نمره ۱۷/۵ و درجهی **خوب** به تصویب رسید.

نام و نام خانوادگی	مرتبۀ علمی	عضو هیئت علمی	سمت	امضا
دکتر عباسعلی بهاری ارشدیری	استاد	موسسه ادیب مازندران	استاد راهنما	
دکتر عادل علیپور	استادیار	استادمذعو	استاد داور	
دکتر محمود شریفتیان	استادیار	استادمذعو	استاد داور	

ارائه مقاله توسط دانشجو بلی خیر

نمره حاصل از ارزشیابی مقاله/مقالات دانشجو برابر ضوابط..... محاسبه و نمره نهایی دفاع از پایان نامه (مجموع نمره دفاع و مقاله) با درجه..... و با عدد..... با حروف..... تعیین گردید.

موسسه آموزش عالی مازندران
موسسه آموزش عالی مازندران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه آموزش عالی غیر دولتی ادب مازندران

«بسمه تعالی»
«تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه»

اینجناب عبدالعلی محمدی

دانش آموخته دوره کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی در تاریخ ۱۴۰۰/۶/۱۰ از پایان نامه خود که تحت عنوان بررسی فقهی و حقوقی چندهمسری در ایران با نگاهی به کشورهای اسلامی با حضور هیأت داوری برگزار شد و کسب نمره ۱۷/۵ و با درجه خوب اخذ نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

- 1) این پایان نامه / حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.
- 2) این پایان نامه / قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- 3) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشند از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- 4) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال _____ ال _____ درک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

عبدالعلی محمدی

تاریخ و امضاء

۱۴۰۰-۰۷-۲۵

سپاسگزاری

سپاس خدای را که هر چه دارم از اوست

به امید آنکه توفیق یابم جز خدمت به خلق او نکوشم.

از استاد کریم جناب آقای دکتر عباسعلی بهاری

اردمیر بسیار سپاسگزارم چرا که بدون راهنمایی های ایشان

تدوین این پایان نامه بسیار مشکل می نمود.

تقدیم به

خانواده ام

به پاس قدر دانی از قلبی آکنده از عشق و معرفت که محیطی

سرشار از سلامت و امنیت و آرامش و آسایش برای

من فراهم آورده است.

فهرست مطالب

۱. چکیده .....

فصل اول کلیات

- ۱-۱ بیان مسأله ۳
- ۲-۱ سؤال های پژوهش ۴
- ۱-۲-۱ سوال اصلی ۴
- ۲-۲-۱ سوالات فرعی ۴
- ۳-۱ پیشینه پژوهش ۵
- ۱-۳-۱ پژوهش های خارجی ۵
- ۲-۳-۱ پژوهش های داخلی ۵
- ۴-۱ فرضیه های پژوهش ۸
- ۱-۴-۱ فرضیه اصلی ۸
- ۲-۴-۱ فرضیه های فرعی ۹
- ۵-۱ اهداف پژوهش ۹
- ۱-۵-۱ هدف اصلی ۹
- ۲-۵-۱ اهداف فرعی ۹
- ۶-۱ مبانی نظری پژوهش ۹
- ۷-۱ روش پژوهش ۱۰

فصل دوم

مفاهیم و مبانی نظری

- ۱-۲ مفاهیم و تاریخچه ۱۲
- ۱-۱-۲ مفهوم چند همسری (تعدد زوجات) ۱۲
- ۲-۱-۲ تعدد زوجات ۱۳
- ۱-۲-۱-۲ قبل از اسلام ۱۳
- ۲-۲-۱-۲ اعراب پیش از اسلام ۱۴
- ۳-۲-۱-۲ ایران باستان ۱۴
- ۴-۲-۱-۲ تمدن هندوستان ۱۴
- ۵-۲-۱-۲ چین ۱۵
- ۶-۲-۱-۲ مصر ۱۶
- ۷-۲-۱-۲ یونان ۱۶
- ۱-۷-۲-۱-۲ دین مسیح ۱۷
- ۲-۷-۲-۱-۲ دین یهود ۱۷
- ۸-۲-۱-۲ عراق ۱۸

۱۸.....	۳-۱-۲ تعدد زوجات پس از اسلام.....
۱۹.....	۴-۱-۲ تعدد زوجات در جهان معاصر.....
۲۲.....	۵-۱-۲ مفهوم مشروعیت.....
۲۳.....	۲-۲ علل پیدایش تعدد زوجات.....
۲۳.....	۱-۲-۲ زورگویی و هوسرانی مرد.....
۲۳.....	۲-۲-۲ عوامل جغرافیایی.....
۲۴.....	۳-۲-۲ عادت ماهانه و محدود بودن دوره‌ی فرزندزایی زن.....
۲۴.....	۴-۲-۲ فزونی عدد زنان بر مردان.....
۲۵.....	۵-۲-۲ تکثیر جمعیت.....
۲۵.....	۶-۲-۲ دستگیری از بیوگان.....
۲۶.....	۷-۲-۲ عوامل اقتصادی.....
۲۶.....	۸-۲-۲ معایب و اشکالات تعدد زوجات.....

فصل سوم

مشروعیت چند همسری و ادله‌ی آن در ایران

۳۲.....	۱-۳ مشروعیت تعدد زوجات.....
۳۲.....	۱-۱-۳ حکمیت مشروعیت تعدد زوجات در اسلام.....
۳۳.....	۲-۱-۳ استحباب تعدد زوجات.....
۳۵.....	۳-۱-۳ ضرورت مشروعیت در احکام امضایی.....
۳۷.....	۲-۳ ادله‌ی مشروعیت تعدد زوجات.....
۳۷.....	۱-۲-۳ ادله‌ی فقهی.....
۳۷.....	۱-۱-۲-۳ قرآن.....
۳۸.....	۱-۱-۲-۳ شأن نزول آیه‌ی ۳ سوره‌ی نساء.....
۴۰.....	۲-۱-۲-۳ تجزیه و تحلیل آیه‌ی مورد بحث.....
۴۳.....	۲-۱-۲-۳ روایات.....
۴۵.....	۳-۱-۲-۳ اجماع.....
۴۷.....	۲-۲-۳ ادله‌ی حقوقی.....
۴۷.....	۱-۲-۲-۳ موضع قانون مدنی.....
۴۹.....	۲-۲-۲-۳ موضع قوانین حمایت خانواده.....

فصل چهارم

بررسی چند همسری در فقه امامیه و قوانین موضوعه

۵۵.....	۱-۴ شرایط تعدد زوجات و احکام آن در حقوق ایران.....
۵۵.....	۱-۱-۴ شرایط تعدد زوجات.....
۵۵.....	۱-۱-۱-۴ اجرای عدالت بین همسران.....
۵۶.....	۱-۱-۱-۴ مفهوم لغوی عدالت.....
۵۶.....	۲-۱-۱-۴ مفهوم اصطلاحی عدالت.....
۵۸.....	۳-۱-۱-۴ مفهوم عدالت در دو آیه‌ی سوره‌ی نساء.....

۶۱.....	۲-۱-۱-۴ موارد رعایت عدالت .....
۶۲.....	۱-۲-۱-۱-۴ نفقه .....
۶۳.....	۲-۲-۱-۱-۴ ملاک میزان نفقه .....
۶۷.....	۳-۲-۱-۱-۴ شرایط وجوب نفقه زوجات .....
۷۰.....	۳-۱-۱-۴ قسم: .....
۷۰.....	۱-۳-۱-۱-۴ معنای قسم .....
۷۱.....	۲-۳-۱-۱-۴ اقسام حق قسم .....
۷۱.....	۴-۱-۱-۴ حق مضاجعه .....
۷۵.....	۵-۱-۱-۴ حق مواقعه .....
۷۶.....	۲-۱-۴ چگونگی اعمال قسم .....
۷۸.....	۲-۴ بررسی حقوقی شرط عدالت در تعدد زوجات .....
۸۱.....	۱-۲-۴ نداشتن بیش از چهار زن دائم .....
۸۲.....	۱-۱-۲-۴ استیفاء عدد در نکاح دائم .....
۸۲.....	۲-۱-۲-۴ استیفاء عدد در نکاح منقطع .....
۸۵.....	۳-۱-۲-۴ روایات متعدد در باب نکاح منقطع .....
۹۰.....	۴-۱-۲-۴ وضعیت استیفاء عدد نکاح منقطع در حقوق کنونی .....
۹۱.....	۵-۱-۲-۴ مذموم بودن تنوع طلبی و زنیاری در روایات .....
۹۲.....	۲-۲-۴ عدم سلب حق ازدواج مجدد از سوی زوج در قالب شرط .....
۹۲.....	۱-۲-۲-۴ ازدواج مجدد و شروط ضمن عقد .....
۹۴.....	۲-۲-۲-۴ بررسی شرط عدم ازدواج مجدد از دیدگاه فقهاء .....
۹۸.....	۳-۲-۲-۴ بررسی شرط عدم ازدواج مجدد از دید حقوقی .....
۱۰۱.....	۳-۴ ضمانت اجرای عدم رعایت شرط عدم ازدواج مجدد .....
۱۰۹.....	۴-۴ لزوم ثبت نکاح در فرض تعدد زوجات .....
۱۰۹.....	۱-۴-۴ عادی یا رسمی بودن سند ازدواج مجدد .....
۱۱۰.....	۲-۴-۴ ممنوعیت ثبت ازدواج مجدد .....
۱۱۲.....	۵-۴ ضمانت اجرای سوءاستفاده از حق تعدد زوجات .....
۱۱۷.....	نتیجه گیری .....
۱۲۱.....	پیشنهاد .....
۱۲۲.....	منابع .....
۱۲۲.....	کتاب .....
۱۲۳.....	مقالات .....
۱۲۴.....	منابع عربی .....
۱۲۶.....	چکیده انگلیسی .....

چکیده

اصل مشروعیت تعدد زوجات تا چهار زن از اصول مسلم اسلامی است و مطابق قرآن کریم بویژه آیه‌ی سوم سوره نساء و احادیث و روایات معتبر از شیعه و سنی و همینطور اجماع امت اسلام داشتن بیش از چهار زن دائمی ممنوع است. چند همسری از اعصار قدیم در میان اقوام و ملل گوناگون رواج داشته و بالا بودن ضریب مرگ و میر مردان و تأثیر چند همسری در شأن اجتماعی مردان، از عوامل مهم اقدام مردان به ازدواجهای چندگانه بوده است. لذا تعدد زوجات از ابتکارات دین اسلام نیست، بلکه اسلام آن را مشروط و مقید نمود و صراحتاً در آیه سوم سوره نساء به تعدد زوجات تا چهار زن مشروعیت بخشید. البته در آیه مزبور رعایت عدالت در میان زوجات مورد تصریح بوده و بر آن تأکید شده است موضوع مزبور همیشه برای نظام حقوقی ایران چالش برانگیز بوده و در نهایت در ماده ۱۶ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳ برای ازدواج مجدد شروط نه‌گانه‌ای را تعیین نمود و در ماده ۱۷ قانون مزبور برای رعایت شروط مزبور ضمانت اجرایی کیفی از شش ماه تا یک سال حبس جنحه‌ای تعیین نمود. هرچند که شورای نگهبان ضمانت اجرای مزبور را در سال ۱۳۶۳ لغو نمود. در هر حال تأمل در شروط ازدواج مجدد از منظر فقه و حقوق ایران هدف اصلی این پایان‌نامه می‌باشد و از آنجا که شرط عدالت که از طرف شارع اعتبار یافته از اهمیت بالایی برخوردار است و برای همین شرط مذکور با تأنی و تأمل بیشتری مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی: نکاح، تعدد زوجات، چند همسری، ازدواج مجدد، حقوق کشور های اسلامی.

فصل اول

کلیات

۱-۱ بیان مسأله

تعدد زوجات (چند همسری) به معنای اختیار کردن بیش از یک زن برای مرد، شیوه‌ای از نکاح است که از احکام تأسیسی اسلام نیست؛ و از جوامع ابتدایی تا کنون وجود داشته است. پس از اسلام این شیوه از ازدواج که بی حد و بدون قید وجود داشته، منوط به تعداد و شرایط خاص شد. دکتر گوستاو لویون در کتاب تمدن اسلام و عرب مینویسد: «رسم تعدد زوجات ابداً مربوط به اسلام نیست و قبل از اسلام هم این رسم در میان تمام اقوام شرقی از یهود، ایرانی، عرب و غیره شایع بوده است». اسلام با قبول اصل جواز تعدد زوجات، سنت موجود در زمان جاهلیت را امضا کرد و ضمن محدود کردن تعدد زوجات به چهار همسر، آن را تحت قیود و ضوابطی خاص قرار داد. این پدیده خصوصاً در قرن اخیر بسیار مورد توجه اندیشمندان دینی و اجتماعی قرار گرفته است. نکته قابل تأمل اتخاذ سرسختانه موضع دفاع یا مخالفت با چند همسری است. با بررسی ادله تعدد زوجات و برخی مصالح آن، نمی‌توان اصل این شیوه از نکاح را انکار کرد. از طرفی بی‌عدالتی و ظلم فاحشی که عموماً دامنگیر خانواده، خصوصاً همسران و فرزندان مرد می‌شود، و در واقع مفسد این پدیده، شبهات و تعارضات بسیاری را در اصل و چگونگی این حکم بوجود آورده است؛ در این راستا جواز حکم تعدد زوجات، مشروط به رعایت عدالت، وجود ضرورت و مصلحت، و عدم مفسده و دخالت قانونگذار در نظارت بر این مسأله، از جمله نتایج کسانی است که بدور از تعصب و جانبداری متحجرانه از جواز یا عدم جواز این مسأله در پی حل معضلات مربوط به خانواده می‌باشند.

امروزه مسأله‌ی عدم سازگاری چند همسری با حقوق بشر به قدری طبیعی فرض شده که شاید اندک تصویری در بازخوانی مبانی این تعارض هم غیرمنطقی جلوه کند. از منظر بسیاری از اندیشمندان این حوزه، تأمل در این خصوص دیگر فرضیه نیست تا محتاج اثبات باشد. لذا آن چه از نظر قوانین حقوق بشری و اسناد بین المللی به عنوان اصلی تماماً قابل احترام مدام مورد استناد قرار می‌گیرد در بخش عمده‌ای ناظر به برابری حقوق زن و مرد است.

در این پژوهش با رویکردی تطبیقی در فقه و حقوق ایران، سعی شده است تا جایگاه تعدد زوجات مورد بررسی قرار گیرد و در نهایت روشن گردد که احتمال تعدد زوجات کارکرد و به تعبیری موجب افزایش فحشا می‌شود یا خیر. به طور کلی بررسی کشورهای اسلامی به عنوان کشورهای پذیرنده تعدد زوجات و کشورهای غربی به عنوان کشورهایی که آن را نپذیرفته‌اند، نشان از آن دارد که در تمام این کشورها از زوایای متفاوت به رفع نیاز جنسی در مردان توجه خاص شده است.

در بیان مسأله اساسی این پژوهش باید گفت که ازدواج در دین مبین اسلام به عنوان بنایی محبوب در نزد خداوند متعال می باشد در گذشته تعدد زوجات امری پذیرفته شده بود که مشکلی را در نظام اجتماعی به وجود نمی آورد اما امروزه مفاسدی که به دلیل اجرای نادرست این مباح مشروط به بار می آورد ما را بر آن داشته که به تحقیق دوباره راجع به آن بپردازیم.

در بیان اهمیت و ضرورت این پژوهش باید بیان داشت نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران و اسلام از جایگاه ممتازی برخوردار است؛ با توجه به وجود کاستی ها و نواقص فراوان در قوانین موجود حاکم بر نهاد خانواده، ضرورت تحقیق و بررسی در این زمینه به خوبی احساس می شود. بحث تعدد زوجات، یکی از مباحث مرتبط با خانواده است که امروزه به خاطر رواج مسائلی همچون مسائل فمینیستی و دفاع از حقوق زنان جزء مباحث اجتماعی بحث برانگیز به شمار می رود. با توجه به ایرادات و نواقصی که در خصوص شرایط تعدد زوجات و به ویژه ضمانت اجرایی آن وجود دارد و با عنایت به اینکه این امر زمینه ساز سوءاستفاده ی برخی اشخاص و صدور آراء خلاف عدالت در برخی موارد شده است ضرورت دارد تا تحقیقاتی در این زمینه صورت گرفته و جوانب این موضوع به خوبی تبیین شوند. هدف از این پژوهش تبیین دقیق شرایط جواز تعدد زوجات و نیز ارائه ی راهکارهایی جهت پیش بینی ضمانت اجرای محکم و مناسب به عنوان پشتوانه ی این شرایط می باشد تا حکم الهی اباحه ی تعدد زوجات به نحو صحیح و عادلانه در جامعه اجرا شود. انتظار می رود این پژوهش مورد استفاده و عنایت نهادهایی همچون قوه مقننه و نهادهای مرتبط، قوه قضائیه و وکلای دادگستری، نهادهای علمی و آموزشی کشور و کتابخانه های تخصصی و مراکز فرهنگی قرار گیرد.

۲-۱ سؤال های پژوهش

۱-۲-۱ سوال اصلی

- جواز فقهی و دلایل حقوقی چند همسری در ایران و کشورهای اسلامی چگونه است؟

۲-۲-۱ سوالات فرعی

- ۱ چه خلأهایی در مورد تعدد زوجات در قانون حمایت از خانواده ۱۳۹۱ وجود دارد؟
- ۲ چه خلأهایی در مورد ضمانت اجرای تخلف از شرایط تعدد زوجات وجود دارد؟

۳-۱ پیشینه پژوهش

۱-۳-۱ پژوهش‌های خارجی

Chambers, David L. "Polygamy and same-sex marriage." *Hofstra L. Rev.* ❖
26 (1997): 53

Calhoun, Cheshire. "Who's Afraid of Polygamous Marriage-Lessons for
Same-Sex Marriage Advocacy from the History of Polygamy." *San Diego* ❖
L. Rev. 42 (2005): 1023

Butt, Simon. "Polygamy and mixed marriage in Indonesia: Islam and the
marriage law in the courts." (2008). ❖

March, Andrew. "Is there a right to polygamy? Marriage, equality and
subsidizing families in liberal public justification." *Journal of Moral* ❖
Philosophy 8.2 (2011): 246-272.

۲-۳-۱ پژوهش‌های داخلی

❖ کریمی، محمدصادق. ۱۳۹۸. بررسی ابعاد کیفی تعدد زوجات در اسلام؛

به مسئله شرط عدم ازدواج مجدد پرداخته شده است که اگر زن شرط کند مرد بر روی او زن دیگری اختیار نکند حکم چنین شرطی چیست؟ فقها بر دودسته تقسیم شده اند: عمدتاً فقهای متقدم بر این نظر هستند که چنین شرطی مخالف شرع و منافات با مقتضای عقد دارد و برای اثبات مدعیانشان به روایاتی تمسک کرده اند. و اما فقهای متأخر (معاصر) شرط عدم تزویج را صحیح می دانند و زوج را ملزم به رعایت آن می دانند. اما اگر مرد به شرط وفا نکند ازدواج مجدد را صحیح می دانند. فصل سوم مشتمل بر یک مقدمه و دو بخش است. بخش اول به سیر تحولاتی تقنینی در خصوص ضمانت اجرای تخلف از شروط تعدد زوجات پرداخته شده است اینکه قبل از انقلاب قانون حمایت از خانواده چگونه بوده است و بعد از انقلاب این قانون به چه صورتی تصویب شده است.

❖ زهری، نرگس. ۱۳۹۸. تبیین تأثیر عدالت در تعدد زوجات؛

در این پژوهش سعی در بررسی تبیین تأثیر عدالت در تعدد زوجات و بررسی مفهوم رعایت عدالت می باشد و به سوالات ذیل پاسخ داده می شود؛ پاسخ به مفهوم فقهی عدالت در تعدد زوجات و نگاهی به نظرات موجود در فقه از باب شرایط موجود در تعدد زوجات و همچنین بررسی حقوقی و پاسخ به مفهوم حقوقی

عدالت در تعدد زوجات و سیر در قوانین از باب شرایط موجود در قانون و دادگاه ها برای بحث چگونگی احراز عدالت در اذن در ازدواج مجدد.

❖ نصیری، سمیه. ۱۳۹۷. نقش تعدد زوجات در سبک زندگی اجتماعی اسلامی؛

از آنجا که ازدواج مجدد، مبنای فقهی دارد و بعنوان حکم اسلامی مطرح است، لذا مشروط به رعایت عدالت، فی نفسه یک امر مباح و در عین حال استثنایی است و قانون مدنی ایران نیز از این قانون، تبعیت کرده است و آن را در زمره حقوق مدنی مرد دانسته است ینا بر این اگر به تعدد زوجات بعنوان یک حکم مطلوب الهی نگریسته و از قبح آن کاسته شود، می تواند نقشهای مثبت زیادی در زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان ایجاد کند که از آن جمله است: ۱- کاهش آسیبهای اجتماعی مانند فساد و فحشا و اعتیاد و فرار از خانه و... که در کمین زنان مطلقه، بیوه، سرپرست خانوار و... قرار دارد و همچنین برای فرزندان که بر اثر عواملی مانند طلاق و یا مرگ و میر والدین و یا پدیده جنگ و شهادت، از محیط گرم خانواده دور شده خانواده ای کامل بوجود آورد ۲- افزایش جمعیت که نشانه اقتدار هر جامعه ای است. و در روایات، بر افزایش جمعیت مسلمانان تاکید شده است ۳- ایجاد جامعه ای سالم با ضریب امنیت روانی بالا بوسیله تحکیم بنیان خانواده البته به شرط رعایت عدالت و مدیریت صحیح فرد و جامعه فی الجمله هدف این پژوهش آن است که به این نتیجه برسد که تعدد زوجات می تواند نقشی مثبت در سبک زندگی اجتماعی - اسلامی ایفا نماید

❖ قربانی زاده، یاسمن. ۱۳۹۶. بررسی تطبیقی تعدد زوجات در حقوق اسلامی و حقوق رومی - ژرمنی

و کامن لا با آثار میزان بر افزایش و کاهش فحشا؛

به طور کلی بررسی کشورهای اسلامی به عنوان کشورهای پذیرنده تعدد زوجات و کشورهای غربی به عنوان کشورهای که آن را نپذیرفته اند، نشان از آن دارد که در تمام این کشورها از زوایای متفاوت به رفع نیاز جنسی در مردان توجه خاص شده است. چه در قالب گسترش خانواده و پذیرش تعدد زوجات، و چه در قالب فراهم آوردن مکانهایی تحت نظارت، مانند آنچه امروزه در هلند وجود دارد، اما در نهایت آنچه حایز اهمیت می نمود این است که چون تعریف از فحشا یک تعریف وابسته به فرهنگ است و در هر جغرافیایی متفاوت، نمی توان به طور قطعی راهکارهای مطرح شده در دو سیستم حقوقی در مورد تاثیر در کاهش یا افزایش فحشا بیان نمود؛ البته با بررسی جزئی تر سیطره نگاهی ایجاد شده است که مفصل آن در فصل آخر بدان پرداخته شده است.

❖ اصلاح جو، رئوف. ۱۳۹۶. بررسی تحدید تعدد زوجات در خصوص پیامبر ﷺ؛

با بررسی تاریخی ازدواج های پیامبر در محدوده ی زمانی معینی از سال دوم تا سال هفتم هجری و با بررسی آیات مرتبط درسوره های احزاب و نساء، این نتیجه حاصل شد که ازدواج های پیامبر قبل از حکم حرمت نکاح بیش از چهار زن بوده است و این ازدواج ها بر اساس عرف و استصحاب صورت گرفته اند و موقع نزول آیه ی سوم نساء و حکم به تحدید تعدد زوجات به اربعه، پیامبر در برابر عملی انجام شده قرار گرفته است. از سویی باید طبق این حکم پیامبر نیز چهار همسر را برگزیند و بقیه را رها کند و از طرف دیگری همسران پیامبر مادران مؤمنان اند و به فرض این که پیامبر آن ها را رها نماید، نکاح آنان برای دیگر مومنان حرام است. لذا خداوند در آیه ی پنجاه احزاب حکم به حلال بودن زنان پیامبر داد و این حذر را از پیامبر برداشت. این تحقیق با روش کتابخانه ای و مبنی بر شیوه توصیفی، تحلیلی و از نوع تحلیل محتوا است.

❖ میرحسینی، عالیه سادات. ۱۳۹۶. تحلیل ماهوی عدالت در تعدد زوجات در فقه و حقوق ایران با تأکید بر دیدگاه قرآنی؛

مفهوم عدالت و مصادیق آن که شامل چه مواردی است به طور دقیق مشخص نیست و ابهام و اجمال وجود دارد و مشخص نیست شرایط لازم برای ایجاد عدالت چیست، یا چرا باید عدالت بین زوجین رعایت شود و وجه تمایز بین عدالت و بی عدالتی در تعدد زوجات بر چه اصولی است، و اینکه آیا منظور از عدالت همان طور که برخی از فقها بیان کرده اند فقط قسم است یعنی تقسیم شب ها میان همسران است یا عدالت معنای وسیع تری دارد و موارد دیگری را هم شامل میشود.

❖ روحی، زهرا. ۱۳۹۵. محدودیت های نکاح مجدد زوج؛

در پژوهش فوق ضمن تبیین مبانی فقهی و حقوقی تعدد زوجات، برخی شرایط مانند عدالت و تمکن مالی و ضمانت اجرای ازدواج مجدد بدون رعایت تشریفات مقرر در صدد پاسخگویی به این سوال است که آیا با تصویب قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱، مقررات قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳ درباره ازدواج مجدد منسوخ است؟ و همچنین راهکارهایی برای استفاده صحیح از این حکم الهی ارایه شده است تا با شناخت علمی و اصولی احکام تعدد زوجات، راه های سوء استفاده از آن تا حد امکان بسته شود. یافته های پژوهش فوق نشان می دهد که با وجود وضع مقررات مفید درباره ی ازدواج مجدد، بعلت فقدان ضمانت اجرای مناسب، این مقررات آثار مهمی را به دنبال خود ندارد.

❖ وحدانی، هادی. ۱۳۹۵. بررسی دیدگاه مستشرقان در مورد آیات تعدد زوجات؛

تمام آیات قرآن، متناسب با فطرت انسانی و مطابق با واقعیت های موجود و در راستای تعالی انسان نازل گردیده است و اگر مخالفان آیات تعدد زوجات، به دور از کینه ورزی و تعصبات جاهلانه، در آیات بنگرند و واقعیت های موجود را با چشم واقع بین خود مشاهده کنند خود به این نتیجه دست می یابند که به خاطر افزایش آمار زنان آماده به ازدواج نسبت به مردان، اسلام راهی جز صدور مجوز تعدد زوجات برای مردان دارای همسر به شرط اجرای عدالت بین آنها ندارد تا جایگاه و ارزش زن حفظ گردد. هرچند آنکه، بسیاری از مستشرقان از جمله گوستاولوبون، به جایگاه برابر زن و مرد در اسلام و مقام والایی که اسلام به زن عطا کرده معترفند و معتقدند که تعدد زوجات، مربوط به زمانی است که اسلام آمد و زن های بی حد و حصر عرب را به شرط اجرای عدالت به چهارنفر محدود ساخت و اعزاز و اکرام زن را به همراه آورد.

❖ زکی زاده، مرضیه. ۱۳۸۷. بررسی تطبیقی احکام و آثار تعدد زوجات در حقوق ایران، مصر و لبنان؛

تعدد زوجات در هر سه کشور مشروط به رعایت قیودی است که این قیود در کشورهای مصر و لبنان با آنچه در حقوق ایران است، تفاوت هایی دارد بویژه در نحوه احراز آنها و از جمله قیودی که در هر سه کشور وجود دارد رعایت عدالت بین زوجات است و این عدالت بخصوص در دو مورد عمده قسم و نفقه می بایست مراعات شود. علاوه بر این شرایط دیگری نیز جهت اباحه تعدد زوجات وجود دارد که از آن جمله تحصیل اجازه دادگاه است که در کشور مصر نیز این شرط وجود دارد اما در کشور لبنان هیچ قیدی در این خصوص ملاحظه نمی شود. عدم سلب حق ازدواج مجدد از سوی زوج در قالب شرط نیز از دیگر شرایط تعدد زوجات است که در هر سه کشور ملاحظه می شود.

۱-۴ فرضیه های پژوهش

۱-۴-۱ فرضیه اصلی

- اصل مشروعیت تعدد زوجات تا چهار زن از اصول مسلم اسلامی است و مطابق قرآن کریم بویژه آیه ی سوم سوره نساء و احادیث و روایات معتبر از شیعه و سنی و همینطور اجماع امت اسلام داشتن بیش از چهار زن دائمی ممنوع است. این مهم در قوانین کشورهای مصر و لبنان به طور صریح و در قانون مدنی ایران به صورت ضمنی انعکاس یافته است.

۱-۴-۲ فرضیه های فرعی

۱ قانون حمایت از خانواده ۱۳۹۱ در زمینه‌ی شرایط جواز تعدد زوجات و ضمانت اجرای تخلف از این شرایط دارای ابهامات و نواقصی از جمله محدود کردن تعدد زوجات به دو همسر، اجمال در زمینه‌ی تعدد همسر موقت، بی‌عنایتی به شرط مهم عدالت، تسامح نسبت به شرط عدم ازدواج مجدد و اهمال در زمینه‌ی ضمانت اجرای تخلف از شرایط جواز تعدد زوجات است که نیازمند اصلاح و بازنگری از سوی قانونگذار می‌باشند.

۲ در حال حاضر ضمانت اجرای موجود در خصوص تخلف از شرایط تعدد زوجات، امکان تقاضای صدور گواهی عدم امکان سازش از سوی همسر اول است و همچنین در مواد ۴۹ و ۵۶ قانون حمایت از خانواده مصوب ۱۳۹۱ ضمانت اجرایی برای عدم ثبت نکاح و تخلفات دفاتر ثبت در این زمینه در نظر گرفته شده است.

۱-۵ اهداف پژوهش

۱-۵-۱ هدف اصلی

- بررسی جواز فقهی و دلایل حقوقی چند همسری در ایران و کشورهای اسلامی

۱-۵-۲ اهداف فرعی

- ۱ خلأهای موجود در مورد تعدد زوجات در قانون حمایت از خانواده ۱۳۹۱
- ۲ بررسی خلأهای موجود در مورد ضمانت اجرای تخلف از شرایط تعدد زوجات

۱-۶ مبانی نظری پژوهش

در قرآن کریم حکم تعدد زوجات در آیه ۳ سوره نساء بیان شده است. برخی با استناد به این آیه تک‌همسری را اصل دانسته و چندهمسری را مربوط به ضرورت‌های فردی و اجتماعی می‌دانند. در مقابل گروهی معتقد به رجحان تعدد زوجات بر تک‌همسری هستند. در این پژوهش به بررسی دلالت این آیه بر اصل تک‌همسری یا چندهمسری پرداخته ایم و مبانی نظری این پژوهش این است که تعبیر «ذَلِكَ اٰذْنٰی اَلَّا تَعُوْلُوْا» به خاطر وجود دو احتمال در مشارالیه (ذَلِك) دلالتی بر رجحان تک‌همسری ندارد. همچنین فعل امر «فَاَنْكِحُوْا» در مقام

توهم حذر است و بر رجحان تعددزوجات دلالت نمی‌کند چنان‌که تقدیم تعبیر «فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَ...» بر تعبیر «فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً» نیز دلالتی بر رجحان تعددزوجات ندارد.

۱-۷ روش پژوهش

با توجه به اینکه در این تحقیق از روش توصیفی و تحلیلی استفاده شده و روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای است، ابتدا با جستجو در پایگاه‌ها و سایتهای اینترنتی و بانک‌های اطلاعاتی و استنادی همانند پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، SID، مراکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نورمگز، تبیان، مگ ایران و سایت مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی و سپس با مراجعه به کتابخانه‌های دیجیتالی و برخی کتابخانه‌های سطح شهر همچون کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی انجام گرفته است.

فصل دوم

مفاهیم و مبانی نظری